

ÖZELLEŞTİRMECİ ZİHNİYETİN UFKU NEREYE?

Mustafa SÖNMEZ (Bağımsız İletişim Ağı-www.bianet.org-25/06/2005)

Kapitalist toplumsal formasyonda piyasa, özünde anti-demokratik bir mekanizmadır. Anti-demokratiktir çünkü, piyasanın tam egemenliği insanlara ancak parası kadar yaşama şansı verir. Sosyal mevziler tamamen yıkılınca sermayenin mutlak tahakkümü gerçekleşir

Tüpraş, Petkim, Erdemir ve Türk-Telekom'un özelleştirilmesi olarak kamuoyu gündemine sokulan süreç şimdi de gerçek özünden uzaklaştırılarak, "özelleştirme olsun ama yabancıya satılmasın" düzlemine sıkıştırıldı.

Bu yapay tartışmalar, sendikaları, dernekleri, kısaca çeşitli grupları da arkasından sürüklerken, "özelleştirme"nin gerçek boyutu ve yapılması hedeflenenlerin birbiriyle ilintisi gözden kaçırılıyor, ortak bir gözle görülebilecek geniş anlamdaki özelleştirmeye geniş cephenin oluşumu da bir türlü gerçekleşemiyor.

Tüpraş, örgütlü sendikanın ana sorunu olarak kalırken; Erdemir, onu yabancıya sattırmamaktan ibaret, sığ bir hedefle başka bir cephenin muharebesi olarak devam ediyor.

Oysa gündemdeki özelleştirme, Tüpraş, Erdemir, Türk-Telekom gibi kamu iktisadi kuruluşlarının satışından ibaret değil.

Özelleştirme, eğitimden sağlığa, kültürden güvenliğe, kent varlıklarının satışına tüm kamusal alanları kapsayan bir geniş çerçevede hayata geçirilmeye çalışılıyor ve hiçbiri bir diğerinden kopuk değil.

Hepsinin de amacı, kar ve sermaye birikimi düzenine taze kan sağlamak, yeni canlı hücreler sunmak. Ama halktan alarak, ama çalışan sınıfı ezerek ve sömürerek.

Özelleştirme, artık sığ bir "KİT kamburu"ndan kurtulmak tartışmasının öznesi değil. KİT'ler karda da olsa, zararda da olsa satılıyor. Kamu, her tür ekonomik alandan çıkarılıyor.

Bu zaten yeni bir tartışma değil. Bunlar, dünya kapitalizminin, küresel sermaye birikiminin master planını çizen ve uygulatan Uluslararası Para Fonu (IMF)- Dünya Bankası (DB) ikilisinin "birinci kuşak reformlar" dedikleri paketin ana önlemleriydi.

Bizde 1980'lerde başlandı ama gecikti, gecikerek uygulanıyor.

Deregülasyon ve sonra re-regülasyon

1990 başlarında IMF-DB ikilisinin gündeme soktukları Washington Mutabakatı ve ardından Washington Mutabakatı sonrası olarak anılan, küresel düzeyde kapitalizmin yeniden yapılandırılmasını hedefleyen iktisadi ve siyasal politikalarından birinci kuşak düzenlemeler ulus devletlerin piyasalarını küresel kapitalizmin piyasa kurallarına sınırsızca açmalarını istiyordu, dayatıyordu.

BASINDA
özelleştirme

Ticaretin tümüyle serbestleştirilmesi, sermayenin transferindeki kısıtların kaldırılarak ülkelerin uluslararası finans ağlarına açılması ve bu hedeflere uygun olarak sürdürülen kuralsızlaştırma (dereğülasyon) ve özelleştirme politikaları, birinci kuşak politikaların temel çerçevesiydi.

“İkinci kuşak reformlar” ise devlete yeni bir görev getirdi. Neydi bu görev? Devletten piyasanın toplumsal olan her alana yaygınlaştırılmasını isteyen etkin düzenleyici (re-regülasyon) rol.

Böylece ulusal devletler, kendi tarihsel ve toplumsal ilişkilerince biçimlenen kurumsal ve hukuksal yapılarını hızla ve tabii ki IMF-DB ve benzerlerinin dayatmalarıyla yeniden tanımlama ve düzenlemeye koyuldular.

Merkez Bankası'nın özerkleştirilmesi, parlamentonun siyasetin denetiminden uzak kurulların ekonominin ve sosyal yaşamın ana kurumları oluşturması küresel sermayenin “tek hukuk” sistemini tüm dünyaya yaygınlaştırma arayışından başka bir şey değildi.

Artık ulaşılmak istenen iki hedef şunlardı:

- Kamusal alana ilişkin karar alma süreçlerinin toplumların kendi anayasal kurumlarından alınıp, küresel kurallara tabii “bağımsız” düzenleyici üst kurullara devrini sağlamak .
- Kamusal alanın -eğitimin, sağlığın, her tür kamu hizmetinin, kültürün, kentsel varlıklarını giderek daha fazla metalaştırılması, ticarileştirilmesi.

İkinci kuşak reformun hedefi olan devletin, piyasayı hakim kılması gerçekleşince ne olacak?

Piyasaya tam teslimiyet, siyasetin, devlet aygıtının ekonominin yönetimindeki ve bölüşüm ilişkilerindeki rollerinin kalkması anlamına geliyor. Kapitalist bir toplumsal formasyonda piyasa, özünde anti-demokratik bir mekanizmadır.

Anti-demokratiktir, çünkü, piyasanın tam egemenliği insanlara, ancak parası kadar yaşama şansı verir. Paran kadar sağlık hizmeti alırsın, paran kadar kültür hizmeti, eğitim alırsın, paran yoksa sürünürsün; sürünmeyi engelleyecek, tutunacağın bir kamusal dal kalmamıştır çünkü.

Sermayenin mutlak tahakkümü

Peki önceden de böyle değil miydi? Bu kadar değildi. Piyasanın içinde barındırdığı vahşet, anti-

demokratiklik, halkın gücünün siyasete yansımada oranında ehlileştirilmiş, insaf çizgisine çekilmişti.

Sosyal devlet, bu işe yarıyordu. Sendikaların, sosyal demokrat, sosyalist partilerin mücadeleleri sayesinde piyasanın insafsız, vahşi, acımasız sonuçlarını hafifletecek bir dizi denge aygıtı, savunma mekanizması oluşabilmişti.

Bunlar da çoğunlukla kamusal kuruluşlar aracılığıyla hayata geçirilmekte idi.

“Devlet ekonomiden elini eteğini çeksün” gibi isterik çığlıklar atanlar bu sosyal mevzileri yıkma, savunma mekanizmalarını topluca tasfiye etme telaşında olanlardır.

Bu isterik arzu hayata geçtiğinde, sermayenin mutlak tahakkümü gerçekleşir.

Dolayısıyla özelleştirmeci zihniyetin ufku, KİT'lerle sınırlı kalmaz, tüm kamusal alanı paraya tahvil etmeye, sağlığı özelleştirmeye, eğitimi, müzeleri, kentlerin tarihi dokularını -Haydarpaşa Garı'nı, Boğaziçi'ndeki okulları- satmaya, tüm sosyal destekleri tahribe, tasfiyeye, muhteris piyasanın tüm savunma mekanizmalarını silip süpürmesine kadar uzanır.

Karşımızda neyin durduğunu bilelim, bilelim ki, ona göre gücümüzü enerjimizi kullanalım, saflarımızı sıklaştıralım; direnelim...

TELEKOM FİYATININ İÇYÜZÜ

Haluk GERAY (Birgün-07/07/05)

Türk Telekom'un satılmasına yönelik ihalenin ilk adımını Lübnanlı Hariri ailesinin liderliğini yaptığı bir konsorsiyumun kazandığının açıklanması sürecinde, “sahibinin sesi” egemen medya gene çıldırdı. Bazı televizyon kuruluşları ihale sürecini canlı olarak yayınladı, sanki Türkiye'nin geleceğine ilişkin en önemli karar salonda veriliyordu...

Şahsen, bu yayını izlemektense, aynı anda TRT 2'de verilen TürkiyeHırvatistan kadınlar basketbol final maçını tercih ederdim. İhalenin ilk adımı sonunda ortaya çıkan 6.5 milyar dolarlık bedel de medya tarafından büyük “zafer” olarak sunuldu. Büyük sermayenin ve dış çevrelerin sesi bu medya

kesimi, verilen paranın “büyüklüğünü” kullanarak propaganda kampanyalarını sürdürmeye devam ettiler. Sahneye eski Başbakan Tansu Çiller sürüldü. Yeni kampanyanın özü şuydu: “1990’larda bedeli 20 milyar dolar olan Telekom satışı, yapılmadığı için bugün 6.5 milyar dolara gitti.

Demek ki şimdi özelleştirilme yolunda olan kuruluşların özelleştirilmesini engellemeyin.” Bu kampanyaya katılan Milliyet Gazetesi yazarlarından Hasan Cemal, 4 Temmuz 2005 tarihinde şöyle yazıyordu: “Şimdi sormak lazım: Mümtaz Sosyal iyilik mi etti Türkiye’ye? Bu özelleştirme konusunda olumsuz oy kullanmış olan yargıçlarımız şimdi ne düşünüyor? Sosyal adalet kolay değil. Türkiye’nin her yıl 700 bin kişiye iş bulması lazım. Ülkemiz kendi kaynaklarıyla bunun ancak yarısını sağlayabiliyor. Geri kalanı için dış kaynak, doğrudan yabancı sermaye yatırımı lazım.

Ve işte, ekonominin dışa açılması, özelleştirme, ekonomide oyunu kuralına göre oynamak, yani rekabete açılmak ve Avrupa Birliği yolu, bunun için lazım.” Vay, vay vay! Demek ki, özelleştirilme söz konusu olunca Türkiye’de yasalar çiğnenebilir! Hatta Anayasa rafa kaldırılabilir! Yasal ve anayasa uyumluluğun olması gerektiğini düşünen yurttaşlar, sendikalar ve yargıçlar vatan haini! Çünkü sosyal adaleti engelliyorlar! Pes doğrusu. Hasan Cemal’e yanıtı vermeyi Mümtaz hocaya bırakalım. Yazıdaki temel yanlışları şöyle bir sıralayalım...

Önemli yanlışlardan biri, Türk Telekom’un satılmasının sadece Anayasa’ya aykırılıktan kaynaklanan iptalle ilişkilendirilmesi. Oysa gerçek bu değil! İlk başvuru sürecinin sonunda Anayasa’ya uyumlu olarak mevzuatlar çıkarıldı. Ondan sonraki süreçte en az dört kez ihaleye çıkıldı. Kiminde siyasal “konjonktür” nedeniyle fiyat çok düşük oldu. Örneğin, DYP-RP koalisyonu döneminde, uluslararası yatırımcılar RP’yi köktendinci olarak algılayınca, piyasanın “risk faktörü” sayısı katlanıverdi. Fiyat dibe vurdu. Satış gerçekleşmedi. Kiminde, yatırımcılar ihaleye girmediler veya çekildiler. Yanılmıyorsam birisinde, saptanan değer altında kaldığı için süreç bitirilemedi. Hasan Cemal’in yazısının son satırı çok ilginç. Doğrudan yabancı sermaye girişinin önünde sanki engeller varmış gibi...

Türkiye’de isteyen yabancı sermaye, istediği alana girip yatırım yapmakta serbest. Ama yatırımlarını

emek yoğun sektörlerde yapacaklarsa, herhalde Çin’de ücretler Türkiye’den çok düşük olduğu için, oraya gidecekler. Yani, Cemal’in desteklediği -bence demode olmuş bir kalkınma önerisi anlayışın gerçekleşmesinin önünde hiçbir engel yok. Eğer ücretleri Çin ve bazı ülkelerdeki gibi, şimdikinin 5’te birine indirirseniz, Cemal’in desteklediği anlayış gerçekleşir! Telekom satılsa da satılmasa da... Şunu da belirtmeliyiz: Yabancı sermaye yatırımlarını üretim odaklı olarak ve özellikle yüksek teknoloji içeren, bu nedenle de nitelikli katma değer üreten sektörlerle yönlendirebiliyorsanız z, bunun bir katkısı olur. Ne pahasına olursa olsun yabancı sermaye anlayışıyla bir yere varmak mümkün değil. Gelelim, özelleştirmeyle rekabet arasındaki ilişkiye... Yazıda öyle bir anlam var ki, sanki özelleştirme otomatik olarak rekabeti getirir gibi. Oysa, şunu unutmamak gerekiyor:

Türk Telekom’un 20 milyar dolar olduğu söylenen dönemdeki özelleştirme, telekom alanında rekabeti getirmek bir yana tekelleşmeyi iyice güçlendi-

recekti. Şimdiki durum bundan biraz farklı, çünkü, geçtiğimiz yıl bu alana girmek serbest duruma geldi. Yani sektör rekabete açık. Fiyatının düşüklüğünün esas nedeni de bu! Çünkü Hariri ailesi de biliyor ki, geçtiğimiz yıl verilen A, B ve C tipi lisanslara sahip işletmeciler, artık “milli yönü” kalmayan TT’ye kıyasla tüketiciler açısından daha çok sahiplenilebilir. Bu da TT’nin pastan aldığı payın düşmesi anlamına gelir. Dolayısıyla da Haririler’in satın almak için ödeyecekleri bedelin...

TÜRK TELEKOM’U HORTUMLAMAK

Haluk GERAY (Birgün-14/07/05)

Türk Telekom’un satılmasına yönelik ihalenin ilk adımını Lübnanlı Hariri ailesinin liderliğini yaptığı Saudi Öger konsorsiyumunun kazanmasından sonra başlayan kargaşa devam ediyor. Sendikalar ve Kamu İşletmeciliğini Geliştirme Merkezi (KİGEM) çeşitli gerekçelerle satışın iptali için mahkemeye başvuruya hazırlanıyorlar. Temel savlarından biri, satışta “kamu yararının” gerçekleşmemesi olacak herhalde. Çünkü, toplam 6.5 milyar ABD Dolarlık fiyatın ilk peşin ödemesi 1.3 milyar ABD Doları olacak, gerisi yıllara yayılacak.

Eğer Türk Telekom geçtiğimiz yıllardaki gibi ortalama 2 milyar dolar kazanmaya devam ederse, şu andaki Türk Telekom’un kazancıyla Saudi Öger kendi taksitlerini ödeyecek demektir. O halde Türk Telekom ilk peşinata satılmış oluyor! Yani 6.5 milyar dolara değil 1.3 milyar dolara! Dolayısıyla “kamu yararı”, devlet bütçesine katkı açısından bile gerçekleşmemiş oluyor. Sanırım, hükümet bu savlara, arabaçlantı fiyatlarının Telekomünikasyon Kurumu tarafından yıllar içinde düşürüleceği ve sabit telefon hizmetine yeni oyuncuların girmesi nedeniyle Türk Telekom’un gelirlerinin düşeceği yolunda bir savunma yapacaktır. Bu savunmanın inandırıcı olacağını sanmıyorum.

Neden böyle düşündüğümü açıklayayım. İhalenin tamamlanmasından sonra basında yapılan açıklamalar arasında en çarpıcı olanı Telekomünikasyon Kurumu Başkanı Dr. Tayfun Acarer’den geldi. Acarer, bir gazetecinin, “21 yıl sonra Türk Telekom’un malları, özelleştirmeyi alan firmanın mı olacak” sorusu üzerine, Özelleştirme İdaresi Başkanlığı’nın,

kurumun yüzde 55 hissesini “malı ve mülkü ile” sattığını ifade etmiş (www.nethaber.com) Acarer şöyle devam etmiş: “Telekomünikasyon Kurumu olarak Türk Telekom’un arsaları ve binaları ile ilgilenmiyoruz, şebeke ve hizmetin devamı ile ilgileniyoruz, imtiyaz sözleşmesi sonrası bu hizmetin devamı nedir bunu takip ediyoruz.”

Stratejik Kontrol Kaybediliyor

Acarer’in, medyamızda pek yankı bulmayan, esas çarpıcı açıklamasıysa haberin şu bölümünde söyledikleri: “Türk Telekom, teknolojisini geliştirmediği zaman ya da hizmet vermediği zaman yazılı uyarı verilir, olmazsa para cezası uygulanır, gene uyulmazsa şebekeye el konulur” diyerek, “Türk Telekom bugün hizmeti görev sözleşmesi kapsamında yapıyor, yani devlet ‘yap’ diyor o da yapıyor. Özelleştirme sonrası devlet ‘yap’ derse firma, ‘ver paramı’ diyebilecek” yanıtını veriyor.

Okuyucular, çarpıcı olan noktanın, ağa el konması olduğunu düşünebilirler. Öyle değil. Hukuken öyle gözüküyor ama, “uluslararası tahkim” gibi oldukça çetrefil sorunlar çıkar. Açıklamada asıl çarpıcı olan nokta, Türk Telekom’un yeni yöneticilerinin devletin isteklerini para karşılığı -isterseyapacağını açıklaması. Telekomünikasyon Kurumu Başkanı’nın gazetecilerle yaptığı toplantıda söylediklerine dayanarak çıkan bu sözler, aynı toplantıyla ilgili olarak kurumun yaptığı basın açıklamasında yer almıyor. İlginç bir durum...

Bu söylenenlerin özeti, özelleştirme sonrası nda kamunun Türk Telekom gibi stratejik bir kuruluşun “kontrolünün” kaybedileceğidir. Bu uyarıyı bizler geçmişte yapmıştık. Bizim dışımızda, bu işlerin kurdu olan Goldman-Sachs firması, Türkiye için hazırladığı Türk Telekom Raporu’nda 1999 yılında yapmıştı. Kimse aldırmadı. Uluslararası Para Fonu (IMF) baskısı altında 2001-2002 yıllarında bu kontrol kaybını yapılaştırmak için, Türk Telekom “İcra Heyeti” adı altında hukuk dışı bir birim yaratıldı, çünkü yönetim kurulunda hisseniz kadar oy hakkınız olur, “icra kurulunda” yönetim kontrolü size geçer. Demek ki, hükümetin yukarıdaki savunmayı yapması doğru olmaz.

Eğer bir kuruluşun yönetimindeki kontrolü, sadece düzenleyici kuruluşun genel yetkilerine kalacaksa, o kuruluşun ne kadar getiri elde edeceğini önceden saptamak mümkün değildir!